

bedacht die altijd maar voortgaat, en die al het materiaal dat in de vier hoeken van de wereld gevonden wordt, kan bevatten. Het spektakel heet *the CIVIL warS*, maar over burgeroorlog gaat het nauwelijks. Het levert alleen een boeiende titel op. Het verhaal zelf gaat over een boom die geveld wordt. Hij wordt tot planken gezaagd, en vormt een hut (zo verscheen hij in het Rotterdamse gedeelte), later verhuist die hut naar een schip. Het schip onderneemt een tocht en zinkt. Dat is goed voor een scène onder zee. Daarna komt het schip weer boven en verandert het in een boek. Tot slot gaat het zich nog transformeren in een ruimteschip.

Binnen dat gegeven spelen zich dan nog een ontelbaar aantal andere acties af: het Amerikaanse element brengt wat meer materiaal uit de Burgeroorlog aan. Het stuk zal beginnen met de moord in een theater op Abraham Lincoln (gespeeld door David Bowie). Lincoln zal een voorstelling bijwonen van een No-spel, zodat op die manier het klassieke Japans toneel een plaatsje krijgt. (Dat is toch niet ernstig, hoor ik u mompelen, natuurlijk niet: u moet dan ook de genietende lach van Wilson zien, terwijl hij dit vertelt. De Amerikaanse avant-garde bedenkt sterke situaties, en beleeft daar kinderlijke pret aan. De lach van John Cage praat al zijn wildste invallen goed).

Het gevolg van deze schrijfmethode is dat alles kan en niets inhoud heeft. De toeschouwer zoekt naar verbanden die er al of niet zijn. In Rotterdam, waar Wilson een eerste deel (maar niet de eerste scène) van zijn spektakel in elkaar zette, zag men een landschap met disparate elementen. De stijl van het scènebeeld

deed denken aan Amerikaanse, realistische schilderijen van de jaren twintig en dertig. Men ziet een blokhut, een waterput en op de voorgrond planten en groenten; in de laatste scène staan er duidelijk tulpen, zodat het geheel, ondanks zijn inconsequenties, en ondanks de ijsbeer die langs komt lopen, een Hollandse indruk maakt. Hoe Amerikaans de eerste indruk van het scènebeeld dus ook is, toch zal Holland heel wat van de iconografie aanbrengen.

Mata Hari

Het stuk bestaat in hoofdzaak uit een vertelling van het sprookje *Jantje en de Bonestaak*. Dat thema werd door de Hollanders zelf aangebracht op werkvergaderingen. Het voorstel kwam goed uit, vindt Wilson, want hij kan Holland alleen als een sprookjesland zien. Dat vrij rechtlijnig vertelde verhaal wordt doorkruist door de verschijning van vrouwelijke personages die allen iets met Holland te maken hebben: er is een grote zwarte koningin; de idee van de vrouwelijke monarch als dreiging. Dan is er koningin Wilhelmina zelf als lieflijke oude dame: de andere component van het koningschap. Daarnaast is er Mata Hari, de Nederlandse vrouw als spion: romantiek, gevaar en verraad. Deze drie vrouwen worden als verschijningen gebruikt. Dreiging — liefelijkheid — romantisch gevaar, ze komen en gaan, en kleuren emotioneel het hele landschap. De toeschouwer ervaart deze verschijnselen als leeg, en het komt wel als een schok aan, als men van Wilson zelf hoort dat een hele reeks handelingen teruggaan op historische feiten. Het frappantst

Bob Wilson over Heiner Müller

In Keulen werkt Bob Wilson op dit ogenblik aan een volgend deel van *the CIVIL warS*; het omvat: eerste akte, scène a; derde akte, scène e en vierde akte, scène a. De première is voorzien op 19 januari 1984. De muziek voor deze episodes wordt gemaakt door Philip Glass en David Byrne, de tekst is van de hand van Heiner Müller. Bob Wilson praat geestdriftig over Müller. Zijn enthousiasme is zeer oprecht en ontslaat hem meteen van de eventuele plicht om over zichzelf te praten.

Bob Wilson: "Müller heeft een zeer gecompliceerde geest. Ik maak eerst de regie en dan schrijft hij de tekst zonder de scène gezien te hebben. Hij neemt daarbij fascinerende beslissingen. Hij heeft een heel andere background en opvoeding dan ik, maar hij en ik: it works! We zijn er allebei zenuwachtig over. Het is ook de eerste keer dat ik met een echte schrijver werk. De keuze van zijn woorden b.v. levert ontelbare referenties op. Mijn beelden zijn geen illustraties van zijn teksten. He is a real scholar. We zijn beiden bezorgd om mekaar en om het bereiken van een evenwicht. Müller is zeer open." (Hij herhaalt dit met grote nadruk) "zéér, zéér open en uiterst goed geïnformeerd. Hij is niet opdringerig, niet zo van 'zò moet het en niet anders'. Het is verbazingwekkend, de manier waarop hij ook dingen opneemt, waar hij zelf niet van houdt."